

บทคัดย่อ

ภายใต้สถานการณ์แรงกดดันด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศ ความมุ่งหวังในความสำเร็จของบุตร/หลานภายใต้การปกครองอาจเพิ่มขึ้นและส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุข และคุณภาพชีวิตของผู้ปกครองที่โดยทั่วไปจะเป็นกลุ่มที่มีอายุเข้าสู่วัยกลางคนถึงผู้สูงอายุ งานวิจัยนี้จึงศึกษาความอยู่ดีมีสุขของพ่อแม่/ผู้ปกครองในภาพรวม และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของพ่อแม่/ผู้ปกครอง โดยเน้นวิเคราะห์ลักษณะของบุตร/หลานและผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของพ่อแม่/ผู้ปกครอง ซึ่งหนึ่งในตัวแปรหลักที่พิจารณาในการศึกษาคั้งนี้ คือ ระดับการศึกษาของบุตร/หลานผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลภาคตัดขวางรายบุคคลที่เก็บรวบรวมโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2551-2558 และ 2561 โดยข้อจำกัดของกลุ่มตัวอย่างที่พิจารณาคือ จะต้องเป็นพ่อแม่/ผู้ปกครองและบุตร/หลานที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน และบุตร/หลานของกลุ่มตัวอย่างต้องมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป หากในครัวเรือนเดียวกันมีบุตร/หลานมากกว่า 1 คนที่อยู่ภายใต้การปกครอง จะพิจารณาบุตร/หลานที่มีอายุมากที่สุด และมีการศึกษาสูงที่สุดเพียงคนเดียวต่อผู้ปกครอง 1 คนที่พิจารณาในแต่ละครัวเรือน ดังนั้น จำนวนผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองในการศึกษาคั้งนี้จะมีจำนวนเท่ากับ 28,496 ตัวอย่าง

ตัวแปรที่พิจารณาในการศึกษาประกอบด้วยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประชากรศาสตร์ทั้งของกลุ่มผู้ปกครอง และผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานะการจ้างงาน ในขณะที่ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุขของผู้ปกครองนั้น พิจารณาจากแบบสอบถามสุขภาพจิตของคนไทยในประเด็นว่า “รู้สึกพึงพอใจในชีวิต” ในระดับใด ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ ไม่พึงพอใจในชีวิตเลย (กำหนดให้เท่ากับศูนย์) พึงพอใจเล็กน้อย (กำหนดให้เท่ากับ 1) พึงพอใจมาก (กำหนดให้เท่ากับ 2) และพึงพอใจมากที่สุด (กำหนดให้เท่ากับ 3) เพื่อตอบวัตถุประสงค์แรกในการศึกษาความอยู่ดีมีสุขของพ่อแม่/ผู้ปกครองในประเทศไทย จะใช้ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าความถี่ และค่าสถิติ t และ F test ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจในชีวิตของผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสการยกระดับความอยู่ดีมีสุขของผู้ปกครอง จะใช้การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติแบบ Ordered Logistic Regression

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ทั้งผู้ปกครองและบุตร/หลานผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง เป็นเพศหญิงในสัดส่วนที่สูงมากกว่าเพศชาย อายุของผู้ปกครองเฉลี่ยเท่ากับ 66 ปี โดยประมาณกึ่งหนึ่งยังคงมีสถานะการจ้างงานอยู่ ในขณะที่บุตร/หลานนั้นมีอายุเฉลี่ยที่ 37 ปี และส่วนใหญ่มีงานทำแล้ว เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองประมาณร้อยละ 90 มีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ในขณะที่สัดส่วนของบุตร/หลานที่อยู่ภายใต้การปกครองมีแนวโน้มที่จะมีการศึกษาสูงกว่าผู้ปกครอง นอกจากนี้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในชีวิตระดับปานกลาง

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตของผู้ปกครองพบว่า ผู้ปกครองเพศชายมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้ปกครองเพศหญิง ผู้ปกครองที่มีงานทำมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ปกครองที่ไม่มีงานทำ ผู้ปกครองที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่ามีความพึงพอใจในชีวิตสูงที่สุด ในขณะที่ผู้ปกครองที่สำเร็จการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีมีความพึงพอใจในชีวิตต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตของผู้ปกครองจำแนกตามปัจจัยทางประชากรศาสตร์ของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองพบว่า พ่อแม่/ผู้ปกครองที่อยู่กับบุตร/หลานเพศหญิง หรือมีสถานะการจ้างงานมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าพ่อแม่/ผู้ปกครองที่อยู่กับบุตร/หลานเพศชาย หรือมีสถานะว่างงานอยู่ นอกจากนี้ ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตของผู้ปกครองยังมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของบุตร/หลาน โดยผู้ปกครองที่มีบุตร/หลานจบการศึกษาสูงกว่าผู้ปกครอง หรือจบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จะมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น

ในส่วนของการวิเคราะห์ด้วยสมการ Ordered Logistic Regression นั้น แสดงผลการศึกษาที่สอดคล้องกับการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย กล่าวคือการศึกษาของบุตรหลานจะเพิ่มแนวโน้มระดับความสุขให้กับผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ปกครองที่มีงานทำมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ที่ไม่มีการทำงาน เมื่อเปรียบเทียบขนาดของผลกระทบส่วนเพิ่มระหว่างปัจจัยด้านระดับการศึกษาและการมีงานทำของบุตร/หลานแล้ว พบว่าการศึกษาของบุตร/หลานเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับความสุขของผู้ปกครองมากกว่าสถานะการมีงานทำ และเมื่อพิจารณาแยกเป็น 3 กลุ่มตามระดับการศึกษาของทั้งผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ได้แก่ (1) กลุ่มการศึกษาของผู้ปกครองสูงกว่าการศึกษาของบุตร/หลาน (2) กลุ่มการศึกษาของผู้ปกครองต่ำกว่าการศึกษาของบุตร/หลาน และ (3) กลุ่มการศึกษาของผู้ปกครองเท่ากับการศึกษาของบุตร/หลาน โดยการศึกษาของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองมีผลต่อโอกาสที่จะเพิ่มระดับความพึงพอใจในชีวิตของผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญในทุกกรณี

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าระดับการศึกษามีส่วนสำคัญต่อระดับความอยู่ดีมีสุขของผู้ปกครอง ตลอดจนความเป็นอิสระทางการเงินและการพึ่งพิง รวมทั้งความรู้สึกมั่นใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของบุตร/หลานในการดูแลตัวเองและตนเอง การส่งเสริมการศึกษาในระบบอาจจะเป็นการดำเนินการต่อยอดหรือปรับเปลี่ยนจากการเรียนรู้ตามแนวทางอื่นๆ ที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบัน และการดึงกลุ่มที่อยู่นอกระบบเข้าสู่ระบบ ควบคู่กับการสร้างสังคมเพื่อเตรียมพร้อมการเข้าสู่วัยเกษียณและสังคมสูงวัยที่มั่นคงผ่านมาตรการสังคมที่สร้างคุณค่าชีวิตและสังคมที่ตื่นตัวให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้พบข้อจำกัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่ยังไม่ครอบคลุมปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อระดับความอยู่ดีมีสุขในรายละเอียด เช่น โรคเรื้อรัง ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแต่ไม่ได้อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นไปยังข้อจำกัดดังกล่าวเพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนไทยได้ตรงกับเป้าหมาย

Abstract

Under economic and social pressures with the country's aging society, parents' expectation of children's success may increase. This, somewhat, turns out to affect parents' well-being and quality of life. It has increasingly caught an interest not only in academic areas, but also policy makers. This research thus examines the well-being of parents/guardians and its determinants. It analyzes children's characteristics, particularly their education levels, and their impact on the parents'/guardians' well-being. This research uses individual cross-sectional data from 28,496 samples collected by the National Statistical Office (NSO) during 2008-2015 and 2018. The samples are parents and children living in the same household. The children sampled are limited to 25 years old or older. Only one child who is the oldest or holds the highest educational level in a household is included in this study. Consequently, the total observations of parents are equal to those of children.

Variables included in this study are gender, age, employment status, and education level of both parents/guardians and children as their general characteristics. This research uses life satisfaction to indicate parents' well-being. According to the NSO mental health questionnaire, respondents are asked to rate their life satisfaction, which is divided into 4 levels: not at all satisfied (scaled as zero), slightly satisfied (scaled as 1), very satisfied (scaled as 2), and extremely satisfied (scaled as 3). To illustrate overall parents'/guardians' well-being in Thailand, the collected data is analyzed using mean, percentage, frequency, and t and F test statistics. In addition, Ordered Logistic Regression is applied for analysis to investigate factors affecting the parents'/guardians' well-being.

More than half of the observations are female parents/guardians and children. The average age of parents/guardians is 66 years old and almost half are employed. The average age of children is 37 years old, and most are employed. Approximately 90% of parents/guardians hold less than a high school diploma, while their children are likely to have higher educational levels than their parents. 70% of parents/guardians have moderate life satisfaction.

The results of mean difference tests revealed that male parents/guardians tend to have higher life satisfaction than female parents/guardians. Employed parents/guardians have higher life satisfaction than the unemployed. Parents/guardians who received a bachelor's degree have the highest life satisfaction, while those who completed postgraduate studies had the lowest. Parents/guardians living with female children tend to have higher life satisfaction than the other. Parents'/guardians' life satisfaction significantly differs across children's education levels. Parents'/guardians' with lower education levels than their children are more satisfied with their life than others. The average life satisfaction score is the highest for parents with children with a degree higher than a bachelor's degree.

The results of the Ordered Logistic Regression are similar to those of the mean difference tests. The findings indicate that children's education significantly increases parents' happiness. The magnitudes of the marginal effects of children's education are greater than employment. They imply that children's education is more critical than their employment status in improving parents' happiness. Children's educational levels are significant in all cases even sub-dividing samples into 3 groups by parents' and children's education level: parents' education is lower, equal, or higher than their children's education.

All in all, the results show some remarkable document that the children's educational levels play an important role in parents' well-being. Policy implications that support formal education and alternative learning, such as online study with a degree, should be considered. Creating an environment that supports the elderly's employment and social activities can also improve parents' well-being. The data limitations in this study, however, should be considered and further investigated.